

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIV TA‘LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

**O‘ZBEK TILI TARAQQIYOTI VA
XALQARO HAMKORLIK
MASALALARI**

**XALQARO ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA MATERIALLARI**

2025-yil 18-oktabr

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA‘LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK
TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

**O‘ZBEK TILI TARAQQIYOTI VA XALQARO HAMKORLIK
MASALALARI**

Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari

2025-yil 18-oktabr

Toshkent – 2025

KORPUS LINGVISTIKASINING DINIY MATNLARDAGI O‘RNI THE ROLE OF CORPUS LINGUISTICS IN RELIGIOUS TEXTS

DOI: 10.52773/tsuull.conf.2025.18.10/BKYD8436

Tursunboyeva Fayiza Abdurahmat qizi
Alisher Navoi Toshkent State University
of the Uzbek Language and literature,
Tashkent, Uzbekistan,
fayizatursunboyeva@gmail.com
ORCID: 0009-0003-4266-0541

Annotatsiya. Mazkur maqola bugungi kunda diniy matnlarni o‘qib tushunish jarayonida izohtalab leksik birliklarni tushunishda zarur bo‘lgan elektron tizimlarning ahamiyati va vazifasi KL bilan bog‘langan holda yoritilgan. O‘quvchi diniy matnlarni teran anglashi va tushunishi uchun ulardagi arabcha leksik birliklarni, xususan, asosan, diniy matnlarda qo‘llaniladigan istilohlarning semantikasini bilishlari zarur hisoblanadi. Maqolada bu muammoga interkativ yechim taqdim qilingan. Shuningdek, unda diniy matnlarni o‘qib tushunishda yuzaga kelayotgan semantik muammolar va ularning ahamiyati “Ta’vilotul-Qur’on” asarining 30-juzidan olingan parcha misolida yoritilgan bo‘lib, teologik matnlardagi izohtalab so‘zlarni semantik tavsiflash uchun takliflar ham qayd etilgan. Diniy matnlar korpusi ishlab chiqishning zarurati tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: Kompyuter lingvistikasi, korpus lingvistikasi, diniy matnlar, islom, hadis korpusi, lug‘at.

Annotation. The importance and function of electronic systems necessary for understanding lexical units in the process of reading and understanding religious texts are highlighted in connection with KL. In order to read and understand religious texts, it is necessary to know the Arabic lexical units used in them, especially the semantics of the terms used in religious texts. The article presents an interactive solution to this problem. It also highlights the semantic problems that arise when reading and understanding religious texts and their significance, using examples from the 30th volume of the work ‘Ta’vilotul-Qur’on’. and suggestions are made for the semantic description of ambiguous words in theological texts. The necessity of developing a corpus of religious texts is analysed.

Keywords: Computational linguistics, corpus linguistics, religious texts, Islam, hadith corpus, dictionary.

Zamonaviy kompyuterlar ishlab chiqarila boshlangan davrdan beri eng raqamlashgan gumanitar soha bu – kompyuter lingvistikasidir [Jensen, 2019: 115]. Mazkur jarayon yurtimizda boshqa rivojlangan davlatlarga nisbatan kechroq boshlangan bo‘lsa-da, bugun ushbu sohaning rivojlanishiga e‘tibor

kuchayotganligi hech kimga sir emas. Korpus lingvistikasi (KL) tilga doir tadqiqotlarning, xususan, kompyuter lingvistikasining eng muhim qismiga aylanib borayotganligi bu jarayonni yanada jadallastirmoqda [Lei, 2013: 503].

Umuman olganda KL nutq bilan chambarchas bog‘liq sohadir, ammo bugun KLning tilshunoslikdan boshqa sohalarga kirib kelayotganligi rivojlanishning keyingi pog‘onaga ko‘tarilganini bildiradi [Dayrell, 2020: 97]. Shu o‘rinda, bugun KL bir qancha sohalar, jumladan, xorijiy tillarni o‘rgatish [Farr, 2023: 1181], ergonomik lingvistika [Condamines, 2021: 18], klinik psixologiya [Collins, 2023: 28], pedagogika [Gilquin, 2022: 109], yuridik sohalar [Vogel, 2018: 1340] kabi barcha sohalar bilan bog‘liqlik hosil qilmoqda. Bu jarayon sohalarning raqamlashishi, tadqiqotlar va ta‘limning qulay va samarali bo‘lishiga sabab bo‘lmoqda. Ta‘kidlash joizki, KL turli dinlarga doir tadqiqotlar va ta‘limni ham o‘z ichiga olib ulgurdi [Karimah, 2025: 23]. Korpus lingvistikasi islom, xristian, hindu dinlari bilan ham integratsiya hosil qilmoqda [Nandan, 2025: 2]. Bu jarayon esa diniy manbalar va matnlarning tadqiq qilish potensialini oshirib, insonlarning o‘zlari e‘tiqod qiladigan dinlarini chuqurroq va teranroq tushinishi, noto‘g‘ri tushunchalarni kamaytirishi, nomaqbul oqimlar ta‘siriga tushib qolish holatlarini kamaytiradi.

Qo‘shimcha tarzda shuni aytish mumkinki, din nafaqat tilning, balki shu jamiyatning ma‘naviy shakllanishida ham muhim ro‘l o‘ynaydi [Nandan, 2025: 3]. Islom dini o‘zbek xalqining ma‘naviy-ma‘rifiy shakllanish jarayonida yadro vazifasini bajargan bo‘lib, yurtimizda mavjud aholining 88 foizi [Oxford Reference, saytga murojaat vaqti: 10.03.2025, 11:37] aynan shu dinga e‘tiqod qiladi. Shu sababdan ham islom diniga doir diniy matnlar tadqiqotining ahamiyati bugun yuqorilab bormoqda. Bugun islomiy lug‘atlarga ehtiyoji katta bo‘lib, diniy mabalarni endi o‘qiyotgan kitobxon manba saralash, ishonchli va to‘g‘ri aqiydaga asoslangan lug‘at va kitoblardan foydalanishda qiyinchiliklarga duch kelishi va oqibatida turli radikal oqimlarga qo‘shilib qolish ehtimoli yo‘q emas. Shu sababdan ham bugun KL ning rakursi yurtimizda ham kengaytirilishi lozim. Tadqiqotlarga ko‘ra, ayni zamondagi texnika taraqqiyotida til va din o‘rtasidagi nozik munosabatni anglash uchun korpus lingvistikasi eng zamonaviy va qulay yechim bo‘la oladi [Pihlaja, 2024: 323].

Islom dini korpus lingvistika doirasida keng o‘rganilmagan bo‘lsa-da, ammo sezilarli ta‘sirga ega tadqiqotlar mavjud. Masalan, AmnaBinte Kamran, Bushra Abro, Amna Basharat kabi tadqiqotchilar o‘z ilmiy ishlarida semantik hadislar korpusi va unga doir tadqiqotlarni yoritib, islomiy matnlar va Islom dinining Qur‘oni karimdan keyingi ikkinchi asosiy manbasi – hadisning korpus lingvistikasidagi o‘rni haqida o‘z ilmiy natijalarini taqdim qilgan [Amna, 2023: 2]. Hadislarni o‘rganishda raqamli bazalarning ko‘payishi, uning kompyuter lingvistikasiga kirib kelishi islom lug‘atshunosligi tadqiqotlari uchun manba bo‘la oladi.

Hadis va unga doir adabiyotlarni o‘qitishda tabiiy tillarni qayta ishlash (NLP) va kompyuter lingvistikasidan foydalangan holda ta‘lim olib borishda KLning

samarali metodlarini e'tirof qilgan tadqiqotchilar Aqil M. Azmi, Abdulaziz O. Al-Qabbany, Amir Hussainning tadqiqotlariga ko'ra, KL islomni o'qitishning an'anaviy va zamonaviy metodlariga juda mos keladi. Korpus lingvistikasida hadislarni o'rganish, o'rgatish va foydalanishda juda muhim bo'lgan sanad va matnni ajratib olish oson va qulayligini ta'kidlaydi [Aqil, 2019: 2]. Bu esa diniy matnlar tadqiqotining globallasuvi uchun muhim hisoblanadi.

Hadis korpusiga asoslangan holda ontologik tadqiqot olib borgan Noor Zytoon binti Mohamad Ismail, Norzulaili binti Mohd Ghazali, Siti Fatimah binti Mohd Tawil hadis korpuslari va ontologiya orasidagi bog'liqlikni o'rganib, diniy adabiyotlarni tizimli tahlil qilish uchun tadqiqot natijalarini ulashgan [Noor, 2023: 116]. Mualliflarning tadqiqoti turli yillarda nashr etilgan 15 ta nashrni qamrab olib, "zikir va duolar", "tibbun nabaviy"ga doir islomiy adabiyotlarning tizimli tahlili va ontologiyasini shakllantirishni ko'rsatib bera olgan. Bu esa islomiy adabiyotlarning korpus lingvistikasi bilan integratsiya bo'layotganligini va tibbiyotda ham kesishayotganini ifodalaydi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, bugun korpus lingvistikasi bilan islomning integratsiyalashuvi turli yangi sohalarining vujudga kelishiga, shuningdek, dinlarning ham kengroq rakursdan o'rganilishiga raqamli yechim bo'la oladi.

Shiddat bilan rivojlanayotgan raqamli davr adabiyotlar mutolaasida ham muhim joy egallayotganligi hech kimga sir emas. Ma'lumki, diniy matnlarning katta qismini o'zbek tiliga o'zlashmagan arabcha so'zlar tashkil etadi. Mana shu holat amaliy lingvistikaning vazifasini o'rinli tarzda ko'rsatib beradi. Fikr yanada tushunarli bo'lishi uchun "Ta'vilotul Qur'on" dan olingan quyidagi diniy matnda uchraydigan semantik izohtalab so'zlarga murojaat qilib, masalaning mohiyatini tahlil qilamiz:

Anas ibn Molik roziyallohu anhudan rivoyat qilinadi:

"Men Rosululloh solallohu alayhi vasallamning ortlarida turib namoz o'qiganman. Abu Bakr, Umar va Usmon roziyallohu anhumning ortida turib ham namoz o'qiganman. Ular "Bismillaahir rohmaanir rohiym"ni jahriy aytmas edilar." [Moturidiy, 2022: 35].

Quyidagi so'zlarni ushbu diniy kontekstdagi semantik izohtalab so'zlar sifatida ajratib olamiz: *ibn; roziyallohu anhu; solallohu alayhi vasallam; roziyallohu anhum; Bismillaahir rohmaanir rohiym; jahriy.*

Mazkur so'zlar diniy bilimga ega bo'lmagan yoki bu borada yetarlicha tushunchaga, tajribaga ega bo'lmagan kitobxonlarga matnni tushunishda qiyinchilik tug'diradi. Matndagi aksar so'zlar, xususan, "*solallohu alayhi vasallam*", "*roziyallohu anhu(m)*", "*ibn*" kabi so'zlar teologik matnlarda juda ko'p uchragani uchun ularning ma'nosini tushunish "*jahriy*" so'ziga nisbatan murakkab emasligini ham alohida ta'kidlash lozim.

Iqtibosda uchragan va o'zlashmagan arabcha so'zlarga kelsak, diniy bilimga ega bo'lmagan kitobxon bu so'zlar tufayli mutolaa qilayotgan asosiy matnni to'liq tushunib yetmasligi bir muammo bo'lsa, bu kabi so'zlarni anglab yetish uchun

**SEMANTIK IZOHTALAB
SO'ZLARNING TASVIRIY IFODASI**

Semantik izohtalab so'zlar	Izohlar
ibn	o'g'li Ibn Malik – Malikning o'g'li
su-alla-hu-u-ya-si-va-ud-du-ku	Allah ushbu yaradgan, ta'lim beradi bolalar (yolg'iz o'qituvchi)ni o'qitishda ilganda ta'limni ta'limda o'qitishga o'qitadi.
Roziyalohu anhu	Allah ushbu rozil bo'ldi (bir sahabe)ning ham sharti bo'lgan sunnat yuzasidan aytilgan gap dard.
Roziyalohu anhum	Allah ushbu rozil bo'ldi (bir sahabe)ning ham sharti bo'lgan sunnat yuzasidan aytilgan gap dard.
iboralar ro'yxatini ro'yxat	Muhobir, rahbari Akhbari iboralar
Jahriy	Dinlar, o'qim, uning o'qim

elektron lug'atlarning yetishmovchiligi ikkinchi muammodir. Qidiruv tizimlari, sun'iy intellektdan foydalanish esa har doim ham samarali natija beravemaydi. Buning sababi esa elektron lug'atlar bazasi yetarli emasligidadir. Shuningdek, o'quvchi manba tanlashda ham qiyinchilik va tushunmovchiliklarga duch kelishi, tabiiy.

Shu o'rinda barcha islomiy terminlar mujassamlashgan elektron manbalar mavjud emasligini ta'kidlash o'tish joiz. Mavjud mobil ilova esa arabiy istilohlarning faqatgina muayyan qismini qamrab olganini va izohtalab islomiy terminlarning hammasi ham kiritilmaganligi ma'lum bo'ldi. [Islom lug'ati va ensiklopediyasi, murojaat vaqti: 25.04.25]. Qidiruv tizimlari orqali esa islom.uz saytida keltirilgan qisqa "Kundalik muomaladagi islomiy so'z va iboralar jadvali" chiqib keldi [Islom.uz, Saytga murojaat vaqti: 28.04.25]. Shuningdek, qidiruvda asosan talaba va tadqiqotchilar uchun mo'ljallangan darsliklarning raqamli nusxalari, qisqa lug'atlar topildi.

Semantik izohtalab so'zlarni aniqlab, tavsiflashdan asosiy maqsad bugungi kun o'quvchilarining shu doiradagi so'z boyligi, saviyasi yetishmasligini ko'rsatishdir. Bu boradagi muammoning ijtimoiy-siyosiy, tarixiy sabablari bor. Bugungi kunda yosh avlodning o'zbek tilidagi diniy-ma'rifiy adabiyotni tushunishdagi muammolaridan biri ona tilimizga o'zlashgan so'zlarni tushunishdagi qiyinchilikdir. Mustabid tuzum davrida ona tilidan, teologik adabiyotdan uzoqlashib ketilgani oqibatida diniy-ma'rifiy adabiyotni o'qib, tushunishdagi muammolar yuzaga kelgan. Bu muammoni bartaraf qilish yo'lida katta xizmatlar qilgan olim, xalqimizning atoqli farzandi, shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf hazratlari "Biz o'quvchining saviyasi past deb, uning darajasiga tushishimiz shart emas, balki biroz yuqoriroq yozib, o'sha saviyani ko'tarishimiz kerak", deganlar. Buning ma'nosi shuki, diniy adabiyotda semantik izohtalab so'zlardan voz kechish emas, balki ularni zarur o'rinlarda sharhlab, izohlab, kitobxonlarning saviyasini bosqichma-bosqich oshirib borish maqsadga muvofiqdir.

Shu maqsaddagi vaqtinchalik yechim sifatida KL bilan amaliy bog'liqlik hosil qilgan holda diniy matnlar korpusini ishlab chiqish tavsiya qilinadi. Va quyidagicha semantik birliklarni diniy matnlar korpusida taqdim etiladigan izoh sifatida taklif qilinadi:

1 "Ibn" – o'g'li (Ibn Molik – Molikning o'g'li)

2 "Solallohu alayhi vasallam" – Alloh u zotni yorlaqasin, salotu salomi bo'lsin (Payg'ambarimizning ismi shariflari kelganda hurmat yuzasidan aytiladigan duo)

3 "Roziyallohu anhu" – Alloh undan rozi bo'lsin (bir sahobaning ismi sharifi kelganda hurmat yuzasidan aytiladigan duo)

4 "Roziyallohu anhum" – Alloh ulardan rozi bo'lsin (bir necha sahobalarning ismi sharifi kelganda ularga hurmat yuzasidan aytiladigan duo)

5 "Bismillaahir rohmaanir rohiym" – Mehribon, rahmli Alloh nomi bilan.

6 "Jahriy" - oshkora, ochiq, ovoz chiqarib

Har bir davrning leksik birliklari boshqa davrning leksikasidan katta farq qilishi mumkin. Shu sababdan, bugungi kundagi diniy-ma'rifiy matnlardagi, ularning tarjima va izohlaridagi ba'zi lug'aviy birliklar zamondosh kitobxonlarning aksar qismi uchun yot so'zlar bo'lishi, kitobxonlarda diniy leksik bilimlar yetishmasligini hisobga olib, bu holat tadqiq etilishi lozimligini ta'kidlash lozim. Diniy matnlar korpusini ishlab chiqish va semantik tavsiflashning ahamiyati shu o'rinda yanada yaqqol seziladi.

Azizxo'ja Inoyatov hamda G'ani Zikrillayevlar tomonidan chop qilingan "Qur'oni Karim oyatlari mazmun-ma'nosining o'zbekcha izohli tarjimasi" asarining muqaddima qismida tarjimonlar bir nechta tafsir tarjimalariga yuzlanganini qayd etib, shunday deyishgan: "Ustoz Muhammad Sodiq Muhammad Yusufdek bilimdon olim ham «ba'zi holatlarda o'zbek tili qoidalariga rioya qilmaslikka majbur bo'ldik» deya e'tirof etganliklarining o'zi semantik tavsiflashning zaruriyatini qo'llab-quvvatlaydi [Qur'oni karim oyatlari mazmun ma'nosining o'zbekcha izohli tarjimasi 2024: 7].

Yanada tushunarli bo'lishi uchun diniy matnlar korpusida teologik leksik birliklar quyidagicha nazariy, taxminiy tasviriy ko'rinishini taqdim qilamiz:

Xulosa o'rnida, yurtimizda rivojlanib borayotgan korpus lingvistikasida xalqimizning asosiy ma'rifiy ozuqa manbai hisoblangan diniy matnlar korpusining ahamiyati to'rtinchi sanoat inqilobi davrida yanada ortayotganligini yuqoridagi qisqa va lo'nda tahlillar orqali qayd etib o'tdik. Aholi savodxonligini oshirish bilan birga ulamolar ilmiy ijodiga halal qilmagan holda omma uchun mos ravishda diniy leksik birliklar uchun semantik izohlar bazasini to'plash va shu asosda korpus lingvistikasini rivojlantirish zaruriyatini ham xulosa qilib olish zarur. Shuningdek, o'quvchi savodxonligi va saviyasini oshirishda elektron lug'atlar bazasini ham shakllantirish zaruriyati tahlil etildi. Mazkur maqolada ma'lum bir ixtisoslikdagi manbalarni o'rganish va o'rgatishda korpusning ahamiyati, KL bilan integratsiya nechog'lik zarur ekanligi ochib berildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jensen K. E. Linguistics in the digital humanities: (computational) corpus linguistics. *MedieKultur: Journal of media and communication research* (2014).
2. Lei Lei. (2013). Exploring Corpus Linguistics: Language in Action. *ELT Journal*, Volume 67, Issue 4, October 2013, Pages 503–505.
3. Dayrell, Carmen & Chakravarthi, Ram-Prasad & Griffith-Dickson, Gwen. (2020). Bringing Corpus Linguistics into Religious Studies: Self-representation amongst various immigrant communities with religious identity. *Journal of Corpora and Discourse Studies*. 3. 96. 10.18573/jcads.27.
4. Farr F., Leńko-Szymańska A. Corpora in English Language Teacher Education: Research, Integration, and Resources. *TESOL Quarterly* (2023).
5. Condamines A. , Towards an ergonomic linguistics: Application to the design of controlled natural languages. *International Journal of Applied Linguistics (United Kingdom)* (2021).
6. Collins L., Brezina V., Woods A. Corpus linguistics and clinical psychology. *International Journal of Corpus Linguistics* (2023), 10.1075/ijcl.21019.co.
7. Gilquin G. Cognitive corpus linguistics and pedagogy. *Pedagogical Linguistics* (2022).
8. Vogel F., Hamann H., Gauer I. Computer-Assisted Legal Linguistics: Corpus Analysis as a New Tool for Legal Studies. *Law and Social Inquiry* (2018).
9. Karimah, Lina & Yurianto, Ramdhan & Aliah, Mujahidatul & Putri, Dellira. (2025). Utilizing Platform Quranic Arabic Corpus For Arabic Linguistic Education Based Quranic Grammar. *Al-Manar*. 16. 10.24014/al-manar.v16i1.32012.
10. Nandan, Mahit et al. "Comparative Analysis of Religious Texts: NLP Approaches to the Bible, Quran, and Bhagavad Gita." *COLING Workshops* (2025).
11. Nandan, Mahit et al. "Comparative Analysis of Religious Texts: NLP Approaches to the Bible, Quran, and Bhagavad Gita." *COLING Workshops* (2025).
12. [Islam in Uzbekistan - Oxford Reference](#) [saytga murojaat vaqti: 10.03.2025, 11:37]

13. Pihlaja, Stephen. (2024). Corpus Linguistics and Language and Religion. 10.1016/B978-0-323-95504-1.00473-7.
14. Amna Binte Kamran, Bushra Abro, Amna Basharat. Semantic Hadith: Anontology-driven knowledge graph for the hadith corpus. WebSemantics: Science, Servicesand Agent sonthe WorldWideWe. 2023.
15. Aqil M. Azmi, Abdulaziz O. Al-Qabbany, Amir Hussain. Computational andnatural languageprocessing based studies of hadith literature: a survey. Springer Nature B.V. 2019.
16. Noor Zytoon binti Mohamad Ismail¹, Norzulaili binti Mohd Ghazali², Siti Fatimah binti Mohd Tawil. SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW ON THE ONTOLOGY REPRESENTATION RELATED THE HADITH CORPUS. Journal of hadith studies, VOL 8. NO. 2(SI) (Nov 2023) (Special Issue), 2023.
17. Abu Mansur Moturidiy, Ta ‘vilot al Qur ‘on, 30-juz. 35b. Toshkent, 2022.
18. <https://google-play-services-updater.en.aptoide.com/app> (Murojaat vaqti: 25.04.25).
19. <https://islom.uz/maqola/3443> (Saytga murojaat vaqti: 28.04.25).
20. Qur’oni karim oyatlari mazmun ma’nosining o‘zbekcha izohli tarjimasi, 7b. Toshkent, 2024.

MUNDARIJA

<i>Sirojiddinov Shuhrat</i>	O'zbek tili – xalqaro maydonda!	
I SHO‘BA. O‘ZBEK TILSHUNOSLIGI VA TILSHUNOSLIKNING NAZARIY MASALALARI		
<i>Ashirboyev Samixon</i>	O'zbek adabiy tilining tayanch dialektini belgilash yo'lida	6
<i>Hakimova Muhayyo, Rahmatova Feruza</i>	O'zbek tilida kognitiv metonimiya	11
<i>Juraqobilova Xamida</i>	She'riy asarlarda kognitiv metaforalar shakllanishida lingvomadaniy omillarning ta'siri	17
<i>Mustafayev Fizuli</i>	Kino dilində söz birləşməsi və qoşa sözlər haqqında	24
<i>Jabborov Baxrom, Sharipova Sarvinoz, Istamova Shohista.</i>	O'zbek iboralarining milliy mentalitetni ifodalashdagi o'rni	32
<i>Turdiboyev Tohir</i>	Yordamchi so'zlar masalasiga doir ayrim qarashlar	37
<i>Abjalova Manzura</i>	Hozirgi o'zbek tili leksik sathiga doir ba'zi masalalar	42
<i>Sheronov Boyirboy</i>	Sintaktik sathda mazmuniy-shakliy nomutanosiblik haqida	50
<i>Madjidova Dilorom</i>	Современные методы и проблемы прикладного языкознания	54
<i>Tolipova Dildora</i>	Лакуны в узбекских письменных литературных источниках и проблемы их перевода	59
<i>Elova Dilrabo</i>	O'zbek tilshunosligida uslubiy xoslanishni farqlash xususidagi qarashlar	67
<i>Abdullayev Jumanazar</i>	Yangi O'zbekistonning mumtoz tilshunoslik merosi, zamonaviy lingvistik qadriyati	73
<i>Israilova Saodat</i>	Turk va o'zbek tillarida rang bildiruvchi leksemalar semantikasi	84
<i>Kasimova Ziyoda</i>	Cho'lponning "Kecha va kunduz" romanidagi frazeologik birliklarning badiiy-uslubiy tahlili	88
<i>Baxodirova Shaxlo</i>	Lakuna va realiya munosabati	92

<i>Hakimov Dilshod</i>	“Biz” va “o‘z” olmoshlarining o‘zbek tilidagi funksional maqomi: struktur-semantik tahlil	98
<i>Kurbanbayev Otabek, Qodirberganova Dilnura</i>	O‘tkir Hoshimov asarlarida so‘z birikmasining turlari O‘tkir Hoshimov asarlarida so‘z birikmasining turlari	107
<i>Allaquliyeva Qunduz</i>	Ixtionimlarning lingvistik va ekstralingvistik omillar asosida yangi ma’no ifodalashi	113
<i>Isoqulova Qunduz</i>	So‘z-gaplarning noverbal vositalar bilan ifodalanishi	117
<i>Ismayilli Ayshen</i>	Sintaktik yolla yaranan mikrotoponimlar xulasə	122
<i>Davronova Zarnigor</i>	Sadriddin Ayniyning “Sudxo‘rning o‘limi” qissasidagi antroponimlarining kognitiv-semantik tahlili	132
<i>Muzaffarova Zarrina</i>	Metonimiyaning konseptual modellari	136
<i>Yusupova Aziza</i>	Metaforaning she’riy matnlarda aks etishi	140
<i>Mamarasulova Maftuna</i>	Fonosemantik g‘oyalarning rivojlanish bosqichlari	146
<i>Abdurasulova Dilnoza</i>	Ayollar nutqida konnotatsiya va murojaat birliklarining pragmatik xususiyatlari	151
<i>Soqiyeva Shirin</i>	Tilshunoslikda konseptni o‘rganishda til va madaniyatning o‘rni	157
<i>Abruyeva Zaxro</i>	O‘zbek tilidagi murojaat shakllarining konseptual tuzilishi	160
<i>Bovmanova Bashorat</i>	O‘zbek tilida halollik tushunchasining leksik-semantik ifodalanishi	164
<i>Jumaniyozova Charos</i>	Hajm-o‘lchov bildiruvchi sifatlarning nisbiylik xususiyati	168
<i>Xayrullayeva Ra’no</i>	Kichraytirish qo‘shimchalarining nutqdagi ahamiyati	172
<i>Tursunova Sojidxon</i>	“Fayzining amakisi” hikoyasidagi nutqiy akt vositasida ifodalangan ironiyalar tahlili	177

<i>Utegenova O'g'iloy</i>	Badiiy asarlarda tasviriy ifodalar	181
<i>Maxmudova Matluba</i>	Qaratqich kelishigi semantikasiga doir ayrim mulohazalar	185
<i>Xolmamatova Sarvinozxon</i>	Konnotatsiya va konnotativ birliklarning o'rganilganlik darajasi hamda turlari	191
<i>Turg'unboyeva Dilnoza</i>	Zamonaviy tilshunoslikda miqdor kategoriyasining o'rni	199
<i>O'ralova Nargiza</i>	Parsellyatsiya va metaforaning o'zaro aloqadorligi	204
<i>Jabborova Aziza</i>	O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida so'zlagan nutqidagi evfemizmlarning morfologik tahlili	209
<i>Odilova Dilobar</i>	Jahon tilshunosligida o'xshatishlarning ilmiy tadqiqi	214
<i>Nazarov Qobilbek</i>	Turli tizimdagi tillarda soma komponentli maqollarning tasniflanishi	218
<i>Mullaboyeva Shirin</i>	Til, estetik tafakkur va didning paremiologik birliklarda ifodalanishi	226
<i>G'aybullayev Erkinjon</i>	O'zbek madaniyatini ifoda etishda lakunalarning roli: Cho'lpon asarlari misolida	230
<i>Oripova Mavluda</i>	Sinestezik metaforalarning lingvomadaniy xarakteri:sinestezik metafora va milliy o'ziga xoslik	240
<i>Otaxonova Sohiba</i>	Antroponimlarning internet va yangi media makonidagi o'rni	245
<i>Shodmonaliyeva Yulduz</i>	Modallik bilan tasdiq-inkor kategoriyasining o'zaro munosabati	250
<i>Sobirova Maftuna</i>	Konchilik terminotizimi va uning o'zbek leksik tizimidagi o'rni	256
<i>Umarova Shahzoda</i>	O'zbek tilshunosligining kombinator lingvistikaning shakllanishidagi o'rni	260
<i>Turg'unova Maftuna</i>	Til taraqqiyotida kognitiv tilshunoslikning o'rni	270
<i>Muratova Nafisa</i>	Tilak va tabrik nutqiy aktida ekstralingvistik	274

	vositalarning o'rni	
<i>Murotov Hamro</i>	Reklama matnlarining tasnifi	280
<i>Normuminov Laziz</i>	Qo'chqor Norqobil hikoyalarda xalqona so'zlashuv, ibora va maqollarning qo'llanishi	285
II SHO'BA. AMALIY TILSHUNOSLIK VA LINGVODIDAKTIKA MUAMMOLARI.		
<i>Xolmanova Zulxumor</i>	Tilning ma'lumotlarni saqlash va yetkazish funksiyasi	289
<i>Qurbonova Munavvara</i>	Ontolingvistika va pragmalolingvistika munosabatida deyktik birliklarning o'rni	297
<i>Ruzibayeva Nigoraxon</i>	Psychological needs in the language classroom	303
<i>Abdurahmonova Muqaddas</i>	Ментальные омонимы в когнитивной лингвистике	308
<i>Umurzoqova Marhabo</i>	Badiiy matnda ayol lisoniy shaxs tiplari xususida	317
<i>Abjalova Manzura</i>	O'zbek tili multikorpusi – zamonaviy ta'limiy tizim	321
<i>Ruzmetova Novval</i>	Роль узбекских народных традиций в социокультурном развитии студентов	326
<i>G'ulomova Nargiza</i>	Alisher Navoiy mualliflik korpusini yaratishda statistik ma'lumotlarning muhimligi	335
<i>Dedaxanova Muazzam</i>	Lingvistik ekspertizaning yuzaga kelishi va shakllanish tarixi	344
<i>Shamsiyeva Manzura</i>	Animatsion filmlarning aksiolingvistik jihatlari	347
<i>Xudaykulova Shaxnoza</i>	O'zbek tili diskursida global qadriyatlarining aksiolingvistik integratsiyasi	353
<i>Ibragimova Sayyora</i>	Псевдонимы узбекских и русских писательниц: генезис, семантика и когнитивные особенности	357
<i>Tilyabayev Kamil</i>	Благодарные: из эмоционального опыта	361

	изучения узбекского языка как второго	
<i>Alimardanov Elyor</i>	Xorazm dialektal zonasining qipchoq shevali areallari	369
<i>Bozorova Sabohat</i>	Gazeta tili va publitsistik janrlarning lingvostilistik xususiyatlari	372
<i>Abduvoxidova Mavzuna</i>	Обучение грамматике в условиях коммуникативного подхода	377
<i>Mamadayupova Vasila</i>	Katta yoshdagilarning xorijiy til o'rganishi	381
<i>Azizova Feruza</i>	Raqamli texnologiyalarning til evolyutsiyasiga ta'siri: XXI asrda yozma va og'zaki muloqotning transformatsiyasi	385
<i>Abdullayeva Roxila</i>	Xarakter ifodalovchi birliklarning freym tahlili	389
<i>Yusupova Shahzoda</i>	Suggestiv nutq ta'sirchanligini oshirishda sifatlarning o'rni	393
<i>Mamirova Xayriniso</i>	Ko'p ma'noli so'zlarni qayta ishlashning gibridd modellari	398
<i>Nabiyeva Parvina</i>	Assotsiativ tezaurus: til tasviri va inson ongining modellashtirilishi	405
<i>O'rinova Zarifa</i>	Iqtiboslarning intertekstual tezaurusda aks etishi	410
<i>Rayimjonova Matluba</i>	Rauf Parfi she'riyati leksikasini chastotali lug'at asosida tadqiq qilish muammolari va yechimlari	414
<i>Turobova Nargiza</i>	Ulug'bek Hamdam ijodining lingvopragmatik tahlilida presuppozitsiya	418
<i>Abdullajonova Madina</i>	"Fiziologik xatolar"ni disgrafiyadan farqlash masalasi	424
<i>Pulatova Umriniso</i>	Yoshlar slengining ayrim o'ziga xos hududiy xususiyatlari	428
<i>Imomova Ismigul</i>	Dramatik matnlarda qo'llanilgan barqaror birikmalar va maqollarning intertekstual ohang va mazmunini boyitishdagi roli	435
<i>Arolova Nafisa</i>	Til o'zlashtirishda leksik portlash hodisasi	440
<i>Tursunboyeva Fayiza</i>	Korpus lingvistikasining diniy matnlardagi o'rni	443

<i>Amrullayeva Mohinur</i>	O'zbek tilidagi ayrim fe'l-atvor frazemalarining semantik tasnifi va uslubiy xususiyatlari	450
<i>Mirnosirova Dilbar</i>	Bolalar verbal assotsiatsiyalarining ayrim sintaktik xususiyatlari	454
<i>Aminova Zilola</i>	Darsdan tashqari mashg'ulotlarda o'zga tili o'quvchilarning nutqini o'stirish	462
<i>Muratova Ademi</i>	Multilingualism and bilingualism in turkic-speaking countries: contemporary challenges and development prospects	466
<i>Umurzakova Zuxraxon</i>	Ona tili darslarida interaktiv raqamli resurslarni tatbiq etishning didaktik qulayligi	472
<i>Maxmudjonova Nargizaxon</i>	Tilshunoslarga bog'lab berilgan tomorqa...	477
III SHO'BA. MADANIYATLARARO MULOQOT VA O'ZBEK TILI TARAQQIYOTI		
<i>Uluqov Nosirjon, Solixodjayeva Xavasxon</i>	O'zbek sayillari va ayrim turk bayramlarining etnolingvistik hamda lingvokulturologik tahlili	481
<i>Mirzodjanova Malika</i>	Сравнительный семантический анализ употребления английских “over”, “above” и их таджикских эквивалентов	489
<i>Komilova Gavharoy</i>	Nutq tadqiqida yangi yondashuvlar	484
<i>Pulatova Zamira</i>	Роль межкультурной коммуникации в процессе изучения языков	497
<i>Moldokulova Elina</i>	Сохранение узбекской культурной идентичности через язык и традиционный костюм в эпоху глобализации	501
<i>Yo'ldoshxonov Javohirbek</i>	Микротопонимы как ономастическая реалия: сравнительный анализ ташкента и лондона	505
<i>Abduqodirova Zebo</i>	The role of lingvocultural competence in the translation of specialized ecological texts. (English and Uzbek languages)	509

<i>Otamirzayeva Sug'diyona</i>	Teaching legal english in uzbek context: challenges of terminology	514
<i>Sayfiyeva Komila</i>	Fitonim komponentli o'zbek va ingliz maqollarining madaniyatlararo qiyosiy tadqiqi	521
<i>Madjidova Maftuna</i>	Лингвосоматические единицы которые характерные для арабской культуры	529
<i>Xasanova Sohijamol</i>	Ingliz va o'zbek tillarida "yaxshilik" va "yomonlik" kategoriyalarining lingvokulturologik tahlili	534
<i>Lafasova Mavjuda</i>	Xorij tilshunosligida o'xshatishlar tadqiqi	539
<i>Olimova Mushtariybonu</i>	O'zbek va ingliz xalq maqollaridagi "omad" va "omadsizlik" konseptlarining qiyosiy tahlili	544
IV SHO'BA. O'ZBEK TILINING XORIJDA O'QITILISHI VA O'ZARO HAMKORLIK MASALALARI		
<i>Akalin Ahmet</i>	<i>Kültür Taşıyıcısı Olarak Özbek Dilinin Diplomatik Fonksiyonu</i>	549
<i>Rahmonqulov Abdunazar</i>	O'zbek va tojik tillari interferensiyasi haqida	555
<i>Rafibayeva Nasiba, Mingboyeva Oypari</i>	Лингвистика и страноведческий аспект в преподавании иностранного языка	559
<i>Xakimova Mavzunadjon</i>	Лингвистическое табу и стратегия эвфемизации в таджикском и английском языках	563
<i>Musurmankulova Shaxribon</i>	Turk tiliga xos ayrim frazemalar tahlili	569
<i>Xodjayeva Mashhura</i>	Влияние глобализационных тенденций на методику обучения иностранным языкам	576
<i>Erkaboyeva Havojon</i>	Translation studies and the internationalization of the uzbek language	581

<i>Axmedova Niluzar</i>	Emotsional leksikaning semantik-pragmatik talqini: ingliz va o'zbek tillari misolida	584
V SHO'BA. TIL TARIXI VA TURKIY TILLAR TADQIQOTLARI		
<i>Seyhan Tanju</i>	Ali Şir Nevâyî ve Üslubunda Fiillerin Yeri	589
<i>Abdushukurov Baxtiyor</i>	O'zbek tilining tarixiy takomili va buguni	604
<i>Rahimi Farhad</i>	Nezrali'nin Çağatay Türkçesi Sözlüğünün Yanlışıları Üzerine	611
<i>Jafarzade Vahide</i>	Mustafa Zəririn "Siyərün-nəbi" əsəri haqqında bəzi qeydlər	640
<i>Muhammadiyahva Dilafro 'z</i>	"Boburnoma" parallel korpusini yaratishdagi tarjima tamoyillari	650
<i>Bo'ronov Anvar</i>	Poloves-qipchoq tillari maishiy leksikasi milliy identifikatsiyalash mezoni sifatida	657
<i>Xo'janiyazova Shahnoza</i>	Alisher Navoiyning "Sab' ai sayyor" asaridagi idish-tovoq nomlarining leksik-semantik xususiyatlari	665
<i>Xolmurodova Mushtariy</i>	"Nasoyim ul-muhabbat" asaridagi tibbiy terminlar tahlili	670
<i>Mirzayeva Ulker</i>	Yunan mənəbələrində işlənən Azərbaycan antroponimlərinin leksik-semantik təhlili	676
<i>Babazade Rahshane</i>	Mustafa Zəririn "Yüz hədis və yüz hekayə" əsərində zərflər	684
<i>Yodgorov Hamid</i>	"Qo'noq" umumturkiy leksemasining etimologiyasi	697
<i>O'razova Iqbol</i>	Frazemalar kognitiv semantikaning o'rganish obykti sifatida	701
<i>Azizzade Turkan</i>	R.O.Şor Yafəs-türk dil əlaqələri haqqında	705
<i>Saygin Muhterem</i>	Klasik Türk Edebiyatının Doğu Sahasında Sevgili İçin Kullanılan Bir İfade Körke Bay (Körkke Bay,	711

	Görge Bay)	
<i>Hamishog'lu Meryem</i>	Türkçenin İlk Sözlüğü Dîvânu Lugâti't-Türk'ten Özbek Türkçesine Bitki Adları	718
<i>Bakirov Qudratillo</i>	Turkiy dunyoda vaqt tushunchasi va uning o'rganilishi	734
<i>Sattorova Shahnoza</i>	O'zbek va turk tillarida bir xil etimologiyaga ega o'simlik nomlarining qiyosiy tahlili	739
<i>Maqsudova Feruza</i>	Muqaddas qadamjo nomlari – onomastika sohasining o'rganish obyekti sifatida	745
<i>Azizova Nilufar</i>	“Devonu lug'otit turk”dagi o'z qatlamga oid ijtimoiy munosabat semali leksemalar	750
<i>O'tkirbek Muhammad Sobir</i>	Arba'in she'rlarda “hayit” so'zining lingvopoetik timsollari	756
<i>Siddiqova Naimaxon</i>	Eskirgan so'zlarning eskirmagan ma'nolari	760
<i>Qasimova Sema</i>	“Kitabi-Dədə Qorqud” matnlərində qadin-kishi müraciət formalarinin üslubi, linqvistik və psixolinqvistik tahlili	766
<i>Turdiyeva Roza</i>	O'zbek, qoraqalpoq va ingliz tillaridagi maqollarda zoonimlarning umumiy va milliy xususiyatlari	774